

Flygtninge på rejse i 1945

Af Søren Peter Hansen, dengang Vestervig

Denne beretning er nedskrevet i 1970 af Søren Peter Hansen (1894-1989), der i 1945 var pedel ved Vestervig Skole. Da de indkvarterede soldater i 1945 forlod Vestervig først i marts, kom der i stedet flygtninge, som skulle indkvarteres. Beretningen er stillet til rådighed af hans datter, Birgit Nielsen, Hurup, og gengives her i lettere redigeret form ved Villy Dall.

Hermed en lille beretning om, hvordan flygtninge oplever rejsen. Dem, vi havde, kom alle fra Danzig og var på rejse i flere måneder, før de nåede Danmark. Da de forlod Danzig, var der fire store skibe ifølge. Undervejs blev de beskudt af russerne, og tre af skibene blev skudt i sænk. Alle ombord omkom. Kun det skib, vore flygtninge var på, nåede at komme igennem.

Det var en lang og faretruende rejse, før de nåede hertil. Vi kan blot tænke os, at rejsen fra Holstebro til Hurup tog tre dage. Der var sabotage på banen, skinnerne blev sprængt af vore frihedskæmpere, så tyskerne ikke kunne nå igennem med deres krigsmateriel.

Flygtningene ankom til Vestervig i store busser fra Hurup ved nitiden om aftenen. Vi havde på forhånd fået besked om at fyre op i begge kedler til varmt vand, da de alle skulle under bruseren, før de måtte gå til ro.

Det var et sørgeligt syn. De var så udmatte. De gamle faldt ud af bussen og ned på det hårde grus i gården. Sengene, de skulle ligge i, var kun nogle trækasser, to og tre over hinanden, og der var kun brædder i bundene. Flere af flygtningene kom kørende med barnevogne med alt indhold, og det så ud, som om der kunne blive mange fødsler i løbet af få dage. Men snart blev det klart, at der slet ingen blev. Det var nemlig de ejendele, de havde fået med sig, de var udstoppet med. Men når de var i den situation, skulle der under transporten tages mere hensyn til dem. Så vidt vi nu kunne se, var der kun én, der var gravid.

Jeg havde opsyn med hele skolen og var rundt i alle lokalerne. Flygtningene var bange for, at jeg ville tage alt det, de havde fået med sig. Da de opdagede, at jeg ikke gjorde dem fortræd, viste de mig, hvad det var, de havde fået med og var udstoppet med. Der var en del sølvsager, smykker og krystalvarer. Hos enkelte var det røget skinke eller andre spiselige varer, og de viste frem af det alt sammen.

Nogle af de ældste havde ikke kunnet klare turen og døde straks efter ankomsten. Kort tid efter udbrod der en mæslingeepidemi blandt børnene, og nogle af dem døde – vist nok otte eller ni. De fik en gravplads på kirkegården, hvor der blev sat et kors over hver grav. De kors blev udarbejdet hos Leo Pallesgaard og havde indskrift med navn. Jeg var med til at sænke nogle af dem i graven. Senere fik de pårørende lov til at komme på kirkegården – en halv snes ad gangen. Nogle af dem havde lidt penge og fik lov til at købe en lille buket hos gartneren. Ingen måtte gå alene – jeg skulle med dem både til gartner og på kirkegården for at holde opsyn med alt, hvilket var hårdt for mig. Ingen måtte gå alene, så det så ud som en flok får, jeg kom drivende med.

Der var tre frihedskæmpere, der gik vagt én ad gangen for at passe på, at ingen forsvandt. *(Det må have været personer fra vagtværnet/landeværnet. Thy Landeværn blev oprettet den 19. februar 1945. Red.)*. Den første havde vagt fra klokken otte om morgenen til fire eftermiddag, den næste til klokken 12 midnat og den sidste til næste morgen klokken otte. Også vagterne skulle jeg holde opsyn med. Om de var på plads, hvor de skulle være. En af tyskernes egne opsynsmænd skulle hjælpe dem, der trængte til lidt hjælp med tøj, da de havde en lille smule, de kunne dele ud af til dem, der trængte hårdest.

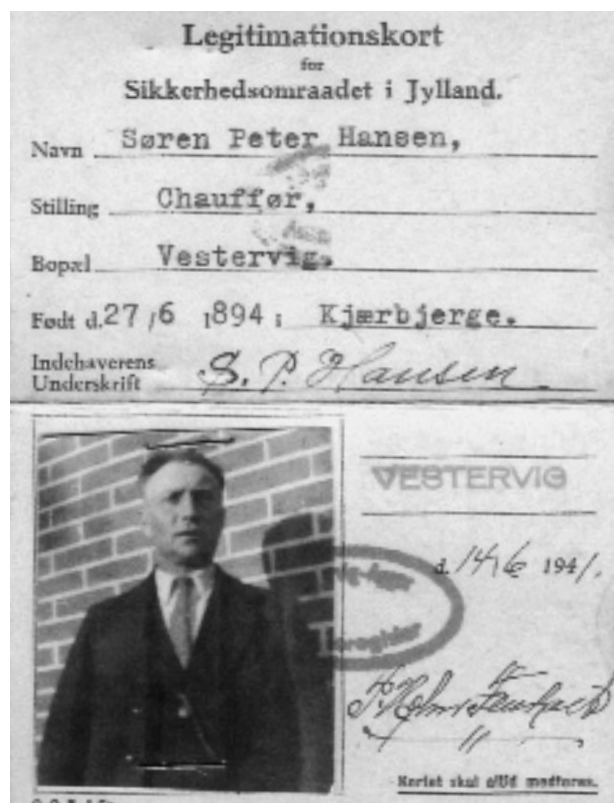
Blandt andet havde vi lagt mærke til, at der boede en kone oppe i lærerværelset med otte

børn. Hun havde en lille pige, som vi aldrig så blandt børnene. Vi spurgte den tyske vagt og fik det svar, at hun intet tøj havde til barnet. Vi sagde så, om han ikke kunne lade hende få noget, og fik det svar, at det kunne han ikke, for den frue havde lige fået en kjole til sig selv og stof til to par bukser til drengene: ”Jeg kan ikke give hende mere.” Det kunne vi ikke tåle at høre. Der måtte gøres noget. Vi ringede til den øverstbefalende og forklarede ham sagen: ”Det kan vi ikke tåle at se på. Vi har lidt tøj fra vore egne børn, så vi kan sy lidt til barnet. Vi ved godt, at vi ikke må, men gør det alligevel. Så kan I se, om I vil hente os og sætte os i spjældet.” Vi fik blot besked på ikke at give dem penge og hørte ikke mere til sagen. Symaskinen kom i gang, og der blev syet tøj til pigen. Allerede dagen efter, at vi havde afleveret tøjet til moderen, var den lille pige ude i gården sammen med de andre børn. Et par dage senere stod der et vindue åbent ud til gården, og den lille pige faldt ud af det. Men heldigvis lå der en madras lige nedenfor, som den lille faldt ned på, og hun tog ingen skade.

Tiden gik, og det blev den 4. maj, hvor tyskerne kapitulerede, og vi var fri. Vi skulle ud at have rejst flagstangen og hejst det danske flag. Flygtningene var ude hos os og hjalp til. Det opdagede den tyske leder. En rigtig gammel nazist var han. De blev kommanderet tilbage ind i skolen og måtte ikke engang komme ind i skolestuerne, hvor de kunne se ud gennem vinduerne. Flygtningene var nu langt nede og troede, at de hurtigt skulle jages ud og i landflygtighed igen. Jeg beroligede dem med, at det var der aldrig tale om. Måske kunne de blive flyttet til en anden lejr her i Danmark, indtil forholdene blev sådan, at de kunne rejse hjem til deres eget land.

Dagen kom, da de tyske soldater alle skulle hjem til Tyskland. Da fik vi gode tilbud. En helt ny cykel blev jeg tilbudt og tre nye radioer samt en bunke penge. Men jeg sagde nej tak, da jeg vidste, at det var ulovligt. Men tyskerne vidste, at kom de først til grænsen, ville alt blive taget fra dem, og de fik ingenting med sig hjem alligevel.

Da flygtningene kom herfra, blev nogle ind-

Legitimationskort for Søren Peter Hansen.

kvarteret i Lyngs og andre i Agger. Så kom tiden, hvor vi skulle til at have skolen rengjort efter den store indkvartering. Jeg ringede til den øverste ledelse og sagde, at der var ingen mere pligtige til at hjælpe med dette end flygtningene. Jeg fik det svar, at ”det får I vist ikke noget ud af”. Han sagde: ”Der er sikkert ingen, der vil arbejde. Men har I lyst at prøve, må I godt. Men I må ikke give dem penge.” Jeg spurgte så, om vi måtte give dem noget at spise, og det måtte vi godt. Om vi havde lyst at prøve! Der blev sendt bud efter 18 mænd og kvinder fra Agger samt den tyske leder, der var hos os. De blev hentet i en stor lastbil og blev inddelt i tre hold, seks til vinduerne og seks til dørene og seks til gulvene. De løb fra arbejdet og ville til noget andet, men fik besked på, at de måtte blive på den plads, hvor de var sat, og alt så håbløst ud. Klokkeren 10 gav vi dem et glas mælk og et stort stykke wienerbrød. Det hjalp! De havde ikke troet, at de ville få noget. Da vi kom til middag, havde vi dækket bord til dem inde i sløjdløkalet. Vi havde selv ærter og nye kartofler i haven – og noget røget skinke, som

blev stegt, for det var umuligt at skaffe kød, da dette jo var rationeret. De fik også kærnemælkskoldskål med æg og tvebakker. Vi spiste sammen med dem og forklarede, at det var umuligt at skaffe kød, hvorefter de sendte bud ud i køkkenet for at sige til fru, at det var en bryllupsmiddag. Nu skal jeg love for, at der kom gang i arbejdet, og selv om nogle af dem blev sat til at gøre det lidt bedre, var der ingen, der knurrede. Da vi om aftenen kørte dem tilbage, sagde de: ”Send bud efter os en anden gang. Vi vil jo så gerne.” Så vidt jeg husker, fik vi 200 kr. til hjælp til maden og for det gode resultat.

Under Besættelsen var der tyske soldater indkvarteret. Der var i alt 90, men kun nogle officerer og enkelte soldater boede på skolen. De øvrige boede på teknisk skole og i missionshuset. Men alle spiste de i gymnastiksalen, og de havde både øvelser og geværfersyn på skolen. Ellers havde de øvelser nede på Kristen Daniels mark, før der blev bygget huse i Aagade og videre frem. I denne tid skulle jeg passe fyret. Det var en stor forandring fra det, jeg var vant til – nemlig at fyre med tørv og brunkul. Efter tyskernes ankomst leverede de selv brændsel til fyret, bestående af de dejligste kul, der kom ordentlig varme i kedlerne. Alt gik godt indtil en dag i februar, hvor der skete en eksplosion i fyret. Der havde været sprængstof i kullene. Det slog fyrets låg op, og jeg fik flammerne ud i ansigtet og blev forbrændt over det hele. Godt, at det ikke havde ramt øjnene, så jeg kunne se gennem forbindingen. Efter ca. 14 dage fik jeg forbindingen af og kunne fortsætte arbejdet som hidtil. Det var en stor Guds beskyrmelse, for jeg kunne lige så let have været dræbt på stedet.

Der var soldaterindkvartering indtil først i marts. De fleste af soldaterne blev sendt til fronten i andre lande. Kun ganske få blev tilbage på skolen. Efter denne tid var det, at skolen blev ryddet, og der kom flygtninge – i alt 320, så det hele blev taget i besiddelse. Kun vores lejlighed gik fri, og jeg skulle fremdeles passe fyret og have opsyn med alt på skolen.

De 320 flygtninge, der logerede på Vestervig Skole i 1945, var fordelt i skolens lokaler som her beskrevet:

Gymnastiksalen	60
Balkonen	14
I klasseværelserne A, B, C, D, E, og F var der i hver klasse	28
G – klasseværelset	16
H – tandlægeværelset	8
Venteværelset	3
Skolekøkkenet	24
Sløjdlokalet	12
Lærerværelset	15

Tilføjelse fra redaktionen:

Tidspunktet for flygtningenes ankomst er ikke helt fastslået. Arkivar Orla Poulsen, Thisted, oplyser, at det af redaktør C. Brunsgaards dagbog fremgår, at flygtningene ankom til Thisted den 19. marts.

Der var også stationeret flygtninge på skolen i Svankjær. Knud Madsen Nielsen, Vestervig, fortæller, at den dag, da den engelske flyver nødlandede ved Tandrup, og det var den 5. april 1945, var flygtningene indkvarteret på skolen.